

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛБЫТ СҮМЭТЭ ДЫИЭРЭЙЭ ТУРУОХТУН!

Быйылгы сүүрбэ сыллаах үбүлүөйбүтүнэн биир кэмнэ илин-кэлин түһүспүт уолаттарбытын, кинилэр салайааччыларын, Акулина Николаевнаны уонна бу аабылар спонсордарын биир ситимнээхтик уол оҕо сайдытыгар сүнкэн кылааты киллэрсэ сылдыар төрөппүттэри ис сүрэхпиттэн ийээн туран эбүрдэлиибин!

Саха народнай поэта С.П.Данилов: «Эн ийэ тылгын төһө күүһүн-кыабын тийэринэн байыт, тупсар, харыстаа. Байыт хайа сатанарынан: тыл бэйэтин кыабын кэнэтэн, байыт атын сайдылаах тыллары сатабыллаахтык киллэрэн» диэн кэс тыла биһигини хайдах да толкуйдаппат буолуон сатамат.

“Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар аабыларыгар сүүрбэ сыл устата өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан уолаттар түмсэн, саха суруйааччыларын хоһооннорун дорҕооннук ааҕан, киэн куйаарга хомпоруун хотойдуу үрдүккэ көтүттүлэр. Аныгы олох күүстээх сайдытыгар үтүрүйтэрбэккэ, сүүрбэһис үйэбэ улуу бөлүһүөктэрбит айар тыл илбиһин инэрэн суруйан хаалларбыт кэс тылларын кэнчээри ыччакка тиэрдэллэрэ олус долгутуулаах уонна хайҕаллаах. Бу сыллар тухары эдэр ыччат сүрүбэр, дууһатыгар хорсун-хоодуот санааланы, төрөөбүт дойдуга таптал, Ийэ сиргэ иэс диэн өйдөбүл иэйиитэ хаалбыта саарбахтамат.

Биһиги Уус Майа Эдьээниттэн үс өрүһү унуордаан, уон төгүл бу улахан кэскиллээх бырайыакка кыттыспыһытыттан, оскуолабыт аатын элбэхтэ ааттаппыһытыттан олус киэн туттабыт, үөрөбүт, махтанабыт! Биһиги уолаттарбыт сүүрбэттэн тахсалы бөлөх иһиттэн сэттэ төгүл кубогунан, Бүтүн Россиятааҕы «Орленок» лаабыр, икки төгүл «Москва-Золотое кольцо» маршрутунаан туристической путевканан, икки төгүл

“Кэскил” лаабыр уонна Таатта улууһун “Мандар Уус” лаабырын путевкатынан наҕараадалаабыттар.

Оскуолаҕа саха тылын уонна литературатын өр сылларга үөрэппит үөрэнээччилэрим төрөөбүт тылы билии хайдахтаах дириҥ өйдөбүллээбин, киһилии сизэргэ иитэрин, төрөөбүт дойдуга тапталы уһугуннараһын улуу суруйааччылар айымньыларыһын нөнүө ингэримиттэрэ буолуо диэн олус эрэнэбин.

Ол үлэм түмүгүнэн үөрэнээччилэрим “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар аабыларыһын, “Аман өс” араатар күрээбин, бэйэлэрэ араас сылларга суруйбут хоһооннорун түмэн, быйыл «Сүгүрүйэбит тыл күүһүгэр» кинигэни таһааран, аахпыт хоһооннорун сценарийдарыһын, хаартыскаларыһын, ситиһиилэриһин үйэтиттим диэн астынабын. Хас биирдиилэригэр өйдөбүннүк кинигэбин бэлэхтээтим.

Бу олус кэскиллээх бырайыагы төрүттээбит салайааччыбытыгар Кузьмина Акулина Николаевнаҕа махталбыт олус улахан уолаттарым аатын иһитилэр да, сонно бэйэлэриһин тустарыһан иһитиннэриһини сир-сир аайыттан ыта оҕустулар.

Онтон мин бэйэм бу аабыларга сылдьан, үгүс үтүө дьоннуун бастыһын биир идэлээхтэрбин кытта алтыстым. Аан бастаан биһигини Хамаҕаттаҕа үөрэ көрсүбүт, түһэр сирбитин булларбыт Парникова Юрчана Юрьевнаһын, эмиз биһиги курдук ыраах Өймөкөөнтөн кэлбит оҕолору уруургуу санаан, Светлана Титовна Неустроеваһын билсэн, хас да сыл бодоруспуспут. Ол саҕана биһиги оҕолорбут Эдьээннэриттэн таһса да илик этилэр.

Онтон сарсынны күнүгэр аабыларбыт дьэ саҕаланна эбээт, оҕолорум да, бэйэм да олох саллан саһата суох бардыбыт. Бу аабаллара чуолкайа, куоластара күүстээбэ, туттан-хаптан олох артыыстар курдуктар эбит дии санаабыппыт, ордук саха-француз лицейһин уолаттара Илья Винокуров туһунан, «Тыйыс дьылҕа» дьүһүйүүрэриһин, аһы Таатта Харбалаахтара П.А. Ойуунускай “Хоочугур уола Былатыан” Валентина Семеновна Кривошапкина салайааччылаах бөлөбө, Чурапчылар Фекла Николаевна Болдовская уоланнарыһын аабыылара биһиэхэ күүстээх маастар кылаас курдук этэ.

Уоланнарым бастакытын кинилэртэн уһуйулан барбытара. Ол да буоллар, биһиги бөлөхпүт III степеннээх лауреат аатын ылан олус соһуйбуппут, үөрбүппүт, кынаттамыппыт. Тойон Сүбэҕэ саха народнай суруйааччыта Егор Петрович Неймохов, суруйааччы Н.Е.Винокуров-Урсун баалара. Онтон ыла уон сыл устата саас аайы кыттар күммүтүн кэтэхэр буолбуппут.

Сатабыллаах, киэн билиилээх салайааччы Акулина Николаевна ис сүрэхитэн санаатын ууран ылсыбыт бырайыага төһөлөөх уолаттары сырдыкка, кэрэҕэ уһуйбуттара буолуой? Кэлинни сылларга өссө саналыы көрүнүнэн сайдан, саха ыччаттарын бу ааҕы патриотической тыынна иитэр суолтата үрдээн кэнээн иһэрэ саха оҕото саха саргытын салайсар киһи буола улаатыахтааҕын, сахалыы сана өлбөт-сүпшэт дьылҕалааҕын кэрэхэлиир.

Ханна баҕарар улахан тэрээһиннэр уоланнар кыттыылара суох ааспат, радионан, телевизорунан биэриилэргэ эмиэ элбэхтик иһиллэр. Бу ааҕыларга кыттыбыт уолаттар ханна да сырытталлар, аахпыт хоһооннорун тарҕата, үөрэтэ сылдыбалларын истэн үөрэбин.

Төрөөбүт тылбыт сүмэтэ сүпшэтин, бу курдук өрүү дьыэрэйэ туруохтун үйэлэргэ!

*Ирина Макаровна Винокурова
РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ,
СӨ үөрэҕириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара,
" Учитель ученических признаний " бэлиэ туһааннааба,
СӨ үөрэҕириитин бочуоттаах бэтэрээнэ*

СОНУН СҮҮРЭЭНИ КИЛЛЭРБИТ УЧУУТАЛ

Быйыл өрөспүүбүлүкэтээҕи «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» уоланнар ааҕыылара 20-с сылын ытытлар үбүлүйдээх сыла. Манньык улахан тэрээһини саҕалаабыт, сонун сүүрээни киллэрбит Чурапчы оҕо спортивной оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала Акулина Николаевна Кузьмина буолар.

2009 сыллаахха учительскайбытыгар ынырыы суругу таба көрөн аахтым. Икки нэдиэлэнэн уоланнар ааҕыылара Чурапчыга ытытлар диэн, аллара балаһыанньата сурулла сылдьар. Аттыбар турар коллегам “оҕолору бэлэмнээ, мин көмөлөһүөм, барангыт билсэн, көрөн-истэн кэлин» диэн, санаабын таба таайан, этиннэ. Сонно тута уолаттары сүүмэрдээһин буолла, тиэмэбитин толкуйдаатыбыт. Сценарийын суруйан, презентациятын онорон, хаалбыт күннэргэ дьарыктаныы күүстээбэ саҕаланна. Оскуолабыт директора Березкин В.С. ЧРОСИО директорулар эрийэн, түһэр сирбитин кэпсэтэн, төрөппүттэр сөбүлэннэрин ылан (эппиэтинэс улахан: аан бастаан итиччэ ыраах айанна 750-800 км оҕолору илдьии, такси проеһа кэлэ-бара 6000) болдьохтоох күммүтүгэр айаннаатыбыт. Биигини оскуола директора Гуляев Николай Николаевич олус үчүгэйдик көрүстэ, ыраах сиртэн кэлбит оҕолор диэн үс күн устата интернат остолубуойугар босхо аһаттылар.

Икки сүүстэн таһа оҕо араас улуустартан кэлбиттэр, 18 оскуола хамаандата, 29 бөлөх кытынна. Бииги биир дойдулаахпыт “Н.М.Заболоцкай - Чысхаан айымныларыгар көтөрү-сүүрүи ойуулааһын” диэн тиэмэнэн кытынныбыт. Долгуйуу кытаанаҕа, инникитин сценаҕа тахсан кыттыбатах оҕолор, урукка да бэриллэр хоһооннору аат-харата үөрэтэр буоллахтара. Ааҕар оҕолор дикциялара чуолкайа, куоластара чөллөркөйө, сценаҕа холкутун тутталлара уолаттарбын сөхтөрдө. “Бастың презентация” диэн номинация ылан, Айаал Винокуров айар үлэбэ «Дьөһөгөй оҕото» хоһооно I миэстэни, Егоров Владик «Эһэлиин көрсүһүү» кэпсээнэ II миэстэни ыланнар санаабыт көтөбүллэн, аныгыскы сырыыга үчүгэйдик

бэлэмнэнэн кэлиэхпит дие
үөр-көтө дойдубутгар
айаннаатыбыт.

Ити курдук 2010
сыллаахха “Советской Союз
Геройа – Федор Попов” – I
степеннээх дипломант,
2011с. “Н.О.Кривошапкин -
саха улуу баайа, атыһыта
мецената» - «Бастын
дебют», Васильев Вася
“Иэйиилээх ааҕааччы» -
номинация, 2012с. «Ил,

Эйэ, Сомоҕолоһуу» - I степеннээх лауреат буолбуттара, “Океан”
лааҕырга путевка ыллылар уонна НКИХ «Саха» “Саһа күннэ» -
оҕолор хоһооннорун ааҕан, интервью биэрэн төрөпшүттэрин,
учууталларын үөрдүбүттэрэ. Винокуров Вова «Бастын
ааҕааччы» номинацияҕа тиксипитэ. 2013с. - «Сырдык санааны
саҕан»-(олохтоох журналист С.М Егоров кэриэһигэр) - Саха
суруйааччыларын Союһун Бочуотунай грамотынан
наҕараадаламмыттара. 2015с. - «Өймөкөөн улууһа Аҕа дойдун
сэриитин кэмигэр» - III степеннээх дипломант, Белолубской Вася
– «Дорҕоонноох ааҕааччы» номинация хаһайына буолла. Бу
сыл дьүүлүүүр сүбэ чилиэнэ Петр Ворогушин оҕолорго маастар-
кылаас ыһпыта, хоһоон ааҕар сатабыллары үөрөспитэ, элбэх
сүбэни биэрбитэ. Уолаттарым айан устата маастар-кылаастан
тугу ылыммыттарын кэпсэтэн, Петр аахпыт хоһоонун ырытыһан
уһун сылаалаах айаны билбэккэ да хаалбыттара. Ити курдук алта
сыл устата «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» уоланнар ааҕыларын
күрээһэр сылдьан, атын бөлөхтөр ааҕыларын көрөн, истэн
хоһоон ис хоһоонун турукка киирэн тиэрдиини, сценаҕа
холкутук тутта-хапта сылдьыһыны, дьон иннигэр кыбыстыбакка
санааларын сааһылаан этиниигэ үөрэннилэр.

Билинни олоххо уоланнар ааҕыылара күрэх олус туһалаах.
Уолаттар инники олохторугар бэйэлэрин кыһалҕаларын
быһаарсарга, санааларын сөптөөхтүк этинэргэ, санарарга
үөрэнэллэр. Ханнык да идэни таллахтарына бэйэтин санаатын
аһаҕастык этэр киһи инициативнай уонна инники олоҕор
таһаарыылаах уонна уйгулаах олохтоох киһи буолара саарбаҕа

суох. Уоланнар аабыларыттан кынат анньынан икки уолум АГИТИны бүтэрэн, билигин Саха театрын артыыстара. Вова Винокуров “Суоһалдьыйа Толбонноох» испэктээкилгэ - Батас оруола, “Коркин”испэктээкэлгэ – Павел Пинигин оруола, «Революция уолаттара» испэктээкилгэ биир сүрүн оруол, Вася Белолобская «Ньургунун уонна Лоокут» - Лоокут оруола, “Мастер и Маргарита» - Воланд, Понтий Пилат (икки оруолу тэннэ) оонньообуттара. “Ньургунун уонна Лоокут ” киинэҕэ Вася Лоокут оруолун толорбута. Кинилэр оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан «Аман өс» литературнай куруһуокка дьарыктаммыттара, өрөспүүбүлүкэҕэ ытыллар «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» уоланнар аабыларынын күрэхтэригэр оскуоланы бүтэриэхтэригэр диэри сылдыбыттара идэлэрин таба тайаналларыгар тирэх буолбута.

Акулина Николаевнаттан уопут ылан, улууспар «Уолан аабыларынын» тэрийэн, сыл ахсын ыытарым, үлэлээн бүппүтүм кэннэ, коллегам Анастасия Ивановна Скрыбыкина иилээн-саҕалаан салгыы күрэхтэһиилэри улуус иһинэн тэрийэр. Киниэхэ олус махтанабын.

Акулина Николаевна сырдыгынан сыдыаайа, курууттун үөрбүтүнэн, мичээрдээбитинэн сылдыар. Кинини көрдөххө санаан көтөбүллэ түһэр, тугун эрэ табыллыбатах буоллабына, кэпсэттэххинэ дууһалыын чэпчиигин, санаалыын сырдыгынын, сөптөөх сүбэни ылабын. Тобуллаҕас толкуйудаах, күүстээх санаалаах, эдэрдии эрчимнээх саҕалаабыт үлэтин тийэҕэр тиэрдэр - Акулина Николаевна.

«Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» уоланнар аабыылары тэрээһин 20 сыллаах үбүлүөйүнэн Акулина Николаевнаны эбэрдэлиибин! Кэлэр кэскили, ыччаты иитэр үлэн салгыы далааһыннаннын, модун санаан уһараабатын, айар-тутар аартыгын арылыннын!

*Светлана Титовна Неустроева,
СӨ үөрэҕириитин туйгуна,
Арасыйа уонсай үөрэхтээһин бочуоттаах үлэһитэ,
СӨ үөрэҕириитин тиһигин бочуоттаах бэтэрээнэ,
Арасыйаҕа үлэ бэтэрээнэ*

ТУЛУУРУ-ДЬУЛУУРУ ЭРЭЙЭР ТҮБҮКТЭЭХ ҮЛЭ

Киһи олоҕор анал, иэс, сүгүрүйүү, эппиэтинэс диэн ытык өйдөбүллэр бааллар. Хас биирдии киһи бу олоххо туохха эрэ ананан кэлэр. “Кустук өгнөөх, кымыс сыттаах” сахабыт тыла барҕа баайын, кэрэтин, мындырын ыччат оҕоҕо, чараас дууһатын таарыйан, кутугар-сүрүгэр инэрэр баҕа санаалаах биир идэлээхтэрбит үлэлиллэр. Хас биирдии учуутал туспа суоллаах-иистээх...

Саха уола өйө-санаата уһуктарыгар, сайдарыгар, үтүө киһи буола итиллэригэр уус-уран аабы ураты суолталаабын, көдүүстээбин өйдөөн, улууспутугар Д.П.Коркин аатынан Чурапчы олимпийскай эрэллэри бэлэмниир өрөспүүбүлүкэтээби спортивной орто интэринээт-оскуолатын саха тылын, литэрэтиирэтин учуутала Акулина Николаевна Кузьмина 2005 сылтан “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар аабыыларын бырайыак быһыытынан тэрийэн үлэлэспитэ быйыл номнуо 20 сылын туолла. Бу бырайыагы учууталлар, тута сөбүлээн, ылынан,

уус-уран аафыы алыбар уолаттары уһуйан барбыттара. Хамсааһын, оскуолаҕа, улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ тийэ тэтимин ыһыктыбакка, айымныылаахтык тэриллэн кэллэ.

Биһиги, С.К.Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын саха тылын, литэрэтиирэтин учууталлара Гоголева Сардаана Николаевна уонна Фекла Николаевна Болдовская, бу бырайыактан туора турбакка, 20-с сылбытын гимназияҕа уолаттары уус-уран аафыыга уһуйабыт. Барыта 100-тэн тахса уолу, кыра уонна улахан бөлөхтөргө арааран, хоһоон алыптаах эйгэтигэр киллэрэн, дьарыктаан, кэккэ ситиһиилэрдээхпит.

2010 сыллаахха улахан “Өркөн” бөлөх “Эрчим” өрөспүүбүлүкэтээҕи аафыы Кылаан Чыпчаала (2010с.), 2011, 2012, 2013 сс – лауреат, кыра “Умсулҕан” бөлөх – өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкурууска А.Р. Кулаковскай аатынан лауреат (2014с). Смирников Айсен (2014с.), Винокуров Борис (2015с.) - “Бастын ааҕааччы” анал аат кыайыылаахтара буолбуттара. “Умсулҕан” бөлөх - өрөспүүбүлүкэтээҕи уолан ааҕыыларын лауреата (2016с), “Өркөн” бөлөх – бу күрэхтэһии Кылаан Кыайыылааҕа (2017с). Павлов Семен “Бастын ааҕааччы” буолан, Бүтүн Арасыйытатааҕы “Океан” лааҕырга барар путевканы наҕараадаланар (2017с) Винокуров Борис СӨ Ил Дарханын Саҥа дьыллааҕы харыйатыгар сылдьар путевканы тутар (2018 с).

2018-2019 үөрэх дьылыгар, Кылаан кыайыылаах буолан, өрөспүүбүлүкэ Уоланнар ааҕыыларын иилээн-саҕалаан, Ефремов Арылхан, Дьоллоохов Дьулурхан ыһыттытара. Бу курдук хас биирдии оскуола уолаттара ыһытааччы оруолугар киирэн, сангарар-инэрэр дьобурдара сайдыбытын көрөбүт.

Ити сыл Дьолоохов Дьулурхан (7 кыл.) СӨ Үтүөлээх артыыһа З.П. Багынанова анал бириийин туппута, “Иэйиилээх ааҕааччы” анал ааты инэрбиттэрэ.

“Өркөн” бөлөх 6-с сылларыгар улууска Кылаан кыайыылаах буолбуттара, 2021 с. “Сосновый бор” лааҕырыгар дьарыктанан баран, түмүктүүр түһүмэххэ – өрөспүүбүлүкэ куонкуруһугар Лауреат үрдүк ааты сүгэн, Айхал Габышев салайар “Аҕа түмсүүтүн” анал бириийин – салгын саатынан – наҕараадаламмыһыт. Уолаттар үөрүүлэрэ улахан буолта, бу бириийи, сүбэлэһэн баран, “Мохсоҕол” байыаннай-патриотическай кулуупка бэлэх ууммуштут.

Үгэс буолбут “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” улууустаабы, өрөспүүбүлүкэтээҕи уолан аабыыларын куонкуруһа, 2019-2020 сс. аан дойду үрдүнэн хамсык ыарыы туран, дьиэҕэ олорор кэмнэ кытта тохтотуллубакка ытыллыбыта. Бу кэмнэ оҕолорбут аабыыларын видеороликка устан ытар сана формакка киирбиһит. 2020 сыллаахха “Өркөн” бөлөх биир дойдулаахпыт, фронтовик поэт, Дьуон Дьанылы “Саллаат куолаһа”, 2021с. “Номох буолбут олох” (буойун учуутал, Саха Маресьева, Саха АССР, РСФСР үтүөлээх учуутала, Чурапчы улуһун бастакы бочуоттаах олохтооҕо С.К.Макаров туһунан), 2022 сыллаахха биир дойдулаахпыт, Ил Түмэн дьокутаата, поэт, тылбаасчыт А.П.Илларионов хобооннорунан “Уунабын сибэкки дьөрбөтүн!” уус-уран дьүһүйүүлэринэн лауреат үрдүк аатын ылан, “Сосновой бор” оҕо санаторийыгар сынньанар путевканын наһарадаланар. 2023 сыллаахха “Өркөн” бөлөх “Тыл – омук күүһэ” уус-уран дьүһүйүүнэн Кылаан кыайыылаах, оттон “Умсулҕан” бөлөх “Таптыбын төрөөбүт дойдубун!” уус-уран дьүһүйүүнэн лауреат үрдүк аатын ылан, “Сосновой бор” оҕо санаторийыгар сынньанар путевкаҕа тиксэллэр. Попов Эрсан (2017), Дьолоохов Дьулурхан (2018), (Никитин Сахамин (2020), Степанов Андрей (2023), Михайлов Андрей (2024) “Бастын аабааччы” анал аат туһааннаахтара буолаллар. Никитин Сахамин (2020), Макаров Олег (2024) СӨ ыччатын уонна социальной ситимин министриэристибэтин “Дьулуур” диэн түөскэ кэтиллэр анал бэлиэнэн бэлиэтэнэллэр. 2024 с. Степанов Андрей СӨ Ил Дарханын Сана дьыллаабы харыйатыгар сылдыар чизэстэнэр.

2024 с. өрөспүүбүлүкэтээҥи лиидэр уолаттар “Басхан” куонкуруһугар бэлэмнээбит үөрэнээччибит Степанов Андрей 15 уолтан “Басхан-2024” куонкурус Мунутуур Кылаан кыайыылааҕа буолбута. Манна Андрей кыра кылаастан хоһоон ааҕара, публика иннигэр иннибэккэ-толлубакка санараран-инэрэрэ, туттара-хаптара – барыта уус-ураннык ааҕа үөрэммит үөрүйэҕиттэн бэриллбитэ саарбаҕа суох.

Бу хамсааһын, көрөргүт курдук, элбэх айымньылаах үлэни, тэрээһини эрэйэр. Акулина Николаевна 20 сыл устата сыл аайы, тэппит атаҕын кубулуппакка, иилээн-саҕалаан, санаттан сананы, сонунтан сонуну киллэрэн, барыбытын көбүлүүр. Хас биирдии кыттыбыт уол, учуутал, илии тутуурдаах, өттүк харалаах барарыгар кыһаллан, тэрилтэлэри, биирдиилээн дьону, суруйааччылар аймахтарын уо.д.а. хайысханан булан кэпсэтэн, улахан бириининэн бэлиэтэнэллэрин ситиһэр, инньэ гынан үчүгэйдик ааҕар уолаттарбыт “Дьулуур” бэлиэнэн наҕараадаланаллар, Саҥа дьыллааҕы Ил Дархан харыйатыгар кыттар быраабы ылаллар, Арасыйыа бастын лааҕырдарыгар сынньанар чиескэ тиксэллэр, куораттарынан күүлэйдээн кэлэллэр, өрөспүүбүлүкэ ааттаах-суоллаах дьонуттан, тэрилтэлэриттэн анал бириис туталлар.

Учууталларга “Хотой” анал ведомственной бэлиэ туттаран наҕараадалыыра үтүө үгэс буолла. Акулина Николаевна үлэбитин-хамнаспытын бэчээккэ таһааран үйэтитэригэр махталлаахпыт, бу бэлиэ кэмнэ ону бэлиэтиирбит тоҕоостоох. Ол курдук “Уолан ааҕыларыгар” аналлаах 2015 сыллаахха “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу”

(өрөспүүбүлүкэтээҥи уоланнар ааҕыларынын тэрийии уопутуттан), “Үйэ саас тухары өйдүөбүн” (2020с), “Уол оҕо – норуот инникитэ” (2022с), “Албан ааттаах Аҕа дойдум” (2025с) кинигэлэри Акулина Николаевна, бэйэтэ түмэн, таҥан, көннөрөн таһаарбыта өрөспүүбүлүкэбэ тарҕанна. Биллэн туран, маннык түмүү үлэтэ үгэс бириэмэни, киһиттэн тулууру-дьулууру эрэйэр түбүктээх үлэ буоларын билэбит.

Бу барыта биир идэлээхпит, “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар ааҕыларынын ааптара, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, РФ Бэрэсидьиэнин Гранынын кыайыылааҕа, Тамара Ивановна Петрова

аатынан бириэмийэ стипендиата, “Төрөөбүт тыл бастын учуугала-2024” өрөспүүбүлүкэтээби куонкурс лауреата, “Сердце патриота” бэлиэ туһааннааҕа, педагог-наставник Акулина Николаевна дьаныардаах, дьулуурдаах үлэтин түмүгэ буолар. Биир идэлээхпит Акулина Николаевнаны “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар ааҕыларынын 20 сыллаах үбүлүөйүнэн ис сүрэхпититтэн эбэрдэлиибит, айымньылаах үлэтин аартыга арыллан, толкуйдаабыта тобуллан, санаабыта сатанан истин диэн алгыбыт.

*Гоголева Сардана Николаевна,
Болдовская Фекла Николаевна,
С.К.Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын
саха тылын, литэрэтиирэтин учууталлара,*

УОЛАТТАРЫМ ҮӨҕЭ ДАБАЙАЛЛАРЫГАР КЫНАТ ҮҮННЭРДЭ

Бииги аан бастаан «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» өрөспүүбүлүкэтээби уоланнар ааҕыларыгар 2017 сыллаахха кыттыбыппыт. Ааҕылар ини-бии норуот суруйааччылары Семен, Софрон Даниловтар үбүлүөйдээх сылларыгар анаммыт этэ. Оччолорго мин бөлөбүм аата да суоҕа, хас да кылаастан талыллыбыт уолаттардаах этэ. Бу сыл бииги бэйэбитин тургутан көрүү курдук кыттыбыппыт. Салгыы бу үрдүк таһымнаах куонкурустан кынаттанан, араас улуустарынан сылдьан, үбүлүөйдээх суруйааччылар Семен, Софрон Даниловтар, Петр Аввакумов, Баал Хабырыыс ааҕыларыгар кыайыы өрөгөйүн билбиппит: лауреат, дипломант, Гран-при буолбуппут.

Элбэхтик кыттан, сирилийэн-бурулуйан, кыайыы да, хотторуу да амтанын билэн, “Элик бэртэрэ” диэн ааттаммыппыт. Уолаттарым ааҕыларынын истэн, оскуолаҕа хоһоон ааҕар баҕалаах уолаттар ахсааннара элбээбитэ. Онон иккис уолаттар бөлөхтөрүн тэрийбитим. Олорбун эркин курдук эрэллээх дьон буоллуннар диэн, «Эркин»диэн ааттаабытым. Билигин бу икки бөлөбүм оскуоланы бүтэрэн барбыттара. Ол иһин баҕалаах уол

элбэжинэн өссө икки бөлөгү тэрийбитим. “Эр хохууннар” диэн бэйэм кылааһым уолаттарыттан, билигин кинилэр ахсааннара олус элбээн, 15 буоланнар, иккис “Хотойуктар” диэн атын-атын кылаас уолаттарыттан тангыллыбыт бөлөхтөннүм.

Уолаттарым “Сосновый бор” лаабырга киирэр дьоллоох күннэрин наһаа күүтэллэр. Бииргэ лаабырдаабыт уолаттарын кытта сибээстэрин быспаттар. “Элик бэртэрэ” бөлөгүм «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» өрөспүүбүлүкэтээҕи уоланнар аабыларыгар лауреат буоланнар, бастын аабааччы Жора Софронов кылгас кээмэйдээх киинэбэ сүрүн оруолга оонньообута. Бу лаабыртан, аабылыртан үөһэ көтөн, кини быйылгы «Манчаары ооньууларыгар» хотугу многоборьеҕа спорт маастарыгар хандытаат буолла. Бу бөлөгүм атын уолаттара эмиэ бары үрдүк үөрэххэ үөрэнэн, бүтэрээри сылдыаллар. “Эр хохууннартан” Сарыал Ивановум эмиэ бу куонкурс «Бастын аабааччыта» үрдүк аакка тиксибитэ.

Быйыл икки бөлөгүм бу уоланнар аабыларыгар кыттаары, ох курдук оносто сылдыар. Уол оҕону иитиигэ уусуран аабы сүдү суолтатын өйдөөн, уолаттарбытын үөһэ көтөллөрүгэр кыах биэрэр киһибитигэр Акулина Николаевнаҕа, «Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу» өрөспүүбүлүкэтээҕи уоланнар аабылары бары тэрийээчилэригэр, “Смена” лаабыр үлэһиттэригэр төрөшпүттэр ааттарыттан барҕа махталбытын тизрдэбит!

*Клара Борисовна Ксенофонтова,
Дьокуускай куорат 12-с №-дээх ОО*

ОЛОХ КИЭН УРСУНУГАР ХОРСУННУК КӨТҮН!

2024 сыллаахха дойдубар Бүлүү Лөкөчөөнүгэр үбүлүйдээх сылбынан, өбүгэлэрбэр махталым бэлиэтин, балаҕан туттарарга санаммытым уонна ону тута олоххо киллэрбитим. Балаҕаммын Дьоруой ийэ оҕото буоларбынан, ийэлэргэ анаан, «Күн Айыы» балаҕан диэн ааттаабытым.

Балаҕаным иһинэн, балтым Федианна Федотовна Николаевалыын, хоһоон аабыыга уолаттарга бөлөх тэрийбиһиппит. Оҕолор бөлөхтөрүн “Лөкөй” диэн ааттаабыттара.

“Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” 19-с төгүлүн ыытыллар өрөспүүбүлүкэтээҕи уоланнар аабыыллара буоларын истэн, тута онно олохтоох ааптардар хоһооннорунан, “Лөкөчөөнүм- мин дойдум” уус- уран аабыыны бэлэмнээбиһиппит. Уолаттарбыт хара маннайгыттан олус кыһаллан, эппиэтинэстээхтик сыһыаннаспыттара. Видео устуутугар үөрэппит оҕом, билигин “Сайдам” СК дириэктэрэ, Алексей Юрьевич Семенов көмөлөспүтэ. Оннук ыксал бөҕөнөн устуубутун онорон ыппыппыт. Миэстэлэхэр туһунан санаа да суоҕа. Арай биир үтүө күн түмүк тахсан, оҕолорбут аабыыллара миэстэлэхэн, “Сосновый бор” профилакторийга барарга путевка ылбыттарынын истэн соһуйбуһпут, үөрүүбүт өссө үрдээбитэ. Уолаттарбыт икки нэдиэлэ олус интэриэһинэй, элбэх былааннаах тэрээһиннэргэ кыттан, дуоһуя сынньанан кэлбиттэрэ. Бу сырыыллара оҕолорбут салгыы балаҕан иһинэн аабыыларга кытталларыгар төһүү күүс буолбута. Профилакторийга сытар кэмнэригэр уолаттарбыт бары өттүнэн сайдан, эбиллэн, элбэх оҕону кытта доҕордоһон, астынан кэлбиттэрэ.

Күрээҕи түмүктүүр аабыыга тийээн, куонкурсу тэрийбит, иилээн- саҕалаан үлэлэтэ сылдьар Акулина Николаевна Кузьминаны көрсүбүһүт. Чахчы да бу аабыыга уолаттары өрө тутууга, түмэргэ, эр киһибин дэнэргэ сөптөөх хайысхалаахтык үлэлэтэ сылдьарыттан элбэххэ үөрэммиһиппит. Ол үөрэхпит салгыы үлэбитигэр да көмөлөһөр. Түгэнинэн туһанан, Акулина

Николаевнаҕа “Лөкөй” бөлөх уолаттарын, төрөшпүттэрин, салайааччыларын аатыттан барҕа махталбын тиздэбин!

20 сыл диэн эттэххэ эрэ дөбөн. Бачча сыл тухары уолаттарга элбэх үлэ бардаҕа. Бу ааҕылар уолаттарга модун санааларын, булгуруйбат тулуурдарын, самныбат күүстэрин сайыннаран, олоххо бигэтик, чинник үктүүлэригэр көмө, сүбэ буоларыгар саарбахтаабаппын.

Бу күрэҕи тэрийэн ыгытааччыларга, чуолаан Акулина Николаевнаҕа, ис сүрэхтэн “Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу” уоланнар ааҕыларын 20 сыллаах үбүлүөйүнэн истинник эбэрдэлибин уонна бу ааҕы өссө да тэнийэн ыгытылла турарыгар, хас биридди манна кыттыбыт уолаттар мындыр өйү, сахалыы тобуллаҕас толкуйу инэринэн, олох киэн урсунугар хотойдуу хорсуннук дабайа көтөллөрүгэр баҕарабын!

*Ксенофонтова Лидия Спиридоновна,
“Лөкөй” бөлөх салайааччыта,
Бүлүү улууһа*

ДЬОҕУН СУОЛТАЛААХ БЫРАЙЫАК

Улуу нуучча педагога, биллиилээх учуонай Константин Ушинский төрөөбүт тыл суолтатын туһунан манньык этэн турардаах: «Норуоттан тугун да былдьаа – барытын сөргүтүө, тылын сүтэрдэбинэ – норуот быһыытынан симэлийиэ». Омук быһыытынан бэйэтин уратытын билинэр, төрөөбүт тылын үрдүктүк турар норуот тирэхтээх буоларын таба өйдөөн, оскуолаларга саха тылын уонна литературатын

учууталлара ийэ тыл - өс кыабынан иитэр - үөрэтэр үлэни сүрүннээн ытталлар.

Биһиги методической холбоһукпут Чурапчы улуухун Коркин аатынан спортивной оскуола ыттар өрөспүүбүлүкэтээҥи уоланнар аабыларыгар 2007 сылтан кыттабыт. Аан маннай Егорова Марина Ивановна бөлөҕө кыттыбыта. Онтон Кузьмина Акулина Николаевнаны кытта көрсөн ирэ-хоро кэпсэтэн, санаа үллэстэн көбүлэхэн барбышпыт.

Бу бырайыак суолтата олус улахан, уол оҕону тыл-өс эрэ өтгүнөн сайыннарар буолбатах, киһи быһыытынан сайдарыгар олук уурара саарбаҕа суох. Маннык тэрээһиннэргэ кыттаары бэлэмнэнэн оҕо бэйэ бодотун тардынан үөрэнэр, кыттар ону тэнэ толкуйа сайдар, санаатын дьон иннигэр толлубакка аһаҕастык этэргэ үөрэнэр. Кини ханнык да идэни таллабына мэлдьи инники күөһүнэ сылдыар кыахтанарын оскуоланы бүтэрбит уолаттары кэтээн көрөн быһарабыт.

2024 сылга мин үһүс бөлөбүм лауреат буолбута уол оҕо сайдыытыгар ытыттар үлэ сэмэй ситиһиитэ буоларын бигэргэтэр. Бу бырайыакка кыттан биһирэммит оҕолор: «Эрчим» бөлөхтөн Кондаков Алеша, «Умсугутуулаах аабааччы» 2010 сыл, билигин полиция үлэһитэ. «Тэтим» бөлөхтөн Кобяков Айсен, «Бастын аабааччы», 2024 сыл, 11 кылаас үөрэнээччитэ. «Дьулурҕан» бөлөхтөн Максимов Женя. XV ”Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу “ уоланнар аабыларыгар И.Д.Винокуров - Чабылҕан аатынан лауреата. (Коммунально-строительной техникуму бүтэрбитэ, Москваҕа тутуу тэрилтэтигэр үлэлиир.) “Тэтим” бөлөх 2022 сыллаахха XVII ”Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу“ уоланнар аабыларыгар «Умсугутуулаах аабааччылар» номинация кыайыылаахтара 2024 сыллаахха XIX ”Көтүөххэ үрдүккэ хотойдуу “ уоланнар аабыларыгар лауреаттара.

Онон бу Акулина Николаевна Кузьмина саҕалаабыт дьонун суолталаах бырайыагар кыттан, уол оҕону сайыннарарга, сахалыы тыны, омук суолтатын үрдэтиигэ кыым кыбытан, уот саҕан үлэлиирбит олус үчүгэй диэн бэлиэтиибин. Айымньылаах үлэни, чэгиэн туругу баҕарабын.

*Антонина Петровна Терехова,
Кэбээһи улууһа*